

незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і сильнодіючих лікарських засобів, та виробити на їх основі комплексні медико-профілактичні та соціально-правові заходи [4, с. 93-101]

4. Для зупинення поширення ВІЛ-інфекції необхідно терміново посилити інтенсивність заходів профілактики та рівень охоплення ними груп високого ризику інфікування ВІЛ шляхом перепланування механізму реалізації цих заходів і розширення їх за рахунок більшої кількості державних служб та відповідних підрозділів у невеликих містах і містечках, забезпечення їх довгостроковою сталістю. Для розвитку даного напрямку соціальної роботи потрібно налагодити тісну міжсекторальну взаємодію на регіональному рівні між центрами для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, недержавними організаціями, центрами СНІДу з метою залучення кадрових ресурсів до роботи у центрах для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді [2, с. 252-257].

5. З метою надання молоді допомоги у виході з кризових ситуацій в Україні з 2004 року почато створення мережі Центрів соціально-психологічної допомоги. Діяльність центрів здійснюється відповідно до Типового положення про центр соціально-психологічної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2004 р. № 608. При центрах діють цілодобові та денні стаціонари, залежно від індивідуальних потреб клієнтів, які до них звертаються.

6. Соціальна реінтеграція споживачів психоактивних речовин входить до компетенції спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

У 2010 році через проблему алкогольної/наркотичної залежності (співзалежності) під соціальним супроводом центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді перебувало 258 осіб (5% від загальної кількості охоплених соціальним супроводом). За інформацією Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту, на початок 2011 року в Україні діяло 79 центрів ресоціалізації наркозалежної молоді (в 2009 році – 65), які утворені громадськими організаціями. За рахунок обласних бюджетів утримувалося 3 центри (в 2009 році 4). Протягом 2010 року повний курс реабілітації з позитивним результатом пройшли 1228 осіб. Також в Україні існує понад 200 християнських реабілітаційних центрів різних конфесій. Процес реабілітації в християнських центрах триває від декількох місяців до року, програми складаються з двох основних частин – духовна реабілітація за допомогою віри та трудотерапія. Служать в таких центрах колишні наркозалежні. За час їх діяльності (з 1998 року) допомогу отримали понад 60 тисяч людей [2, с. 247-252].

На подолання цієї проблеми на початку 2010 року між Україною та Європейським Союзом підписано “Меморандум про взаєморозуміння” в галузі моніторингу наркотичної ситуації. У 2010 році Україною розроблено перший Національний звіт щодо наркотичної ситуації за результатами 2010 року, побудований на основі методики моніторингу наркотичної ситуації, впровадженої в усіх країнах – членах Європейського Союзу та країнах – кандидатах до вступу в Європейський Союз [4]. Звернення уваги науковців і громадськості до даної теми – це, насамперед, урок теперішньому поколінню, заповіт майбутньому, нове осмислення минулого, це пошук виходу із складної ситуації задля збереження духовного та фізичного генофонду нації.

1. Золотова Г.Д. Особливості формування залежності від алкоголю і наркотиків у неповнолітніх // Вісник ЛНПУ ім. Тараса Шевченка. – 2004. – №1 – С. 118– 124.

2. Молодь в умовах становлення Незалежності України(1991-2011 роки): щоріч. доп. Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні/М-во освіти і науки, молоді і спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол.: О.В. Белишев (голова) та ін.]. – Київ, 2011. – 316 с.

3. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.

4. Рущенко І. П., Сердюк А. А. Социологический мониторинг употребления психоактивных веществ в молодежной среде/Профилактика наркомании: организационные и методические аспекты. Итоговые материалы международного проекта / Сост. И.П. Рущенко. – Харьков: Финарт, 2002. – С. 93–101.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

СОВИН М.

Copyright © 2013

Актуальність теми. Досягнення громадянської злагоди в суспільстві – одна з найважливіших факторів сталого суспільного розвитку соціокультурного прогресу нації і добробуту народу. Однак для досягнення цієї злагоди мають вирішальне значення не лише матеріальні чинники (ВВП, бюджет країни, сталість національної валюти, тощо), а й суть соціально-психологічні чинники. Серед останніх одним із основних є толерантність.

Толерантність пов'язана з тим, що сьогодні на перший план висуваються цінності та принципи, необхідні для громадянської злагоди (етику і стратегію не насильства, ідею терпимості до чужих і чужим позицій, цінностей, культур, ідею діалогу і взаєморозуміння, пошуку взаємоприйнятних компромісів і т.д.). Терпимість, толерантність не означає, що всі повинні думати однаково. Люди часто не погоджуються один з одним. Дехто може бути переконаним, що погляди іншої людини абсолютно не правильні. Тому саме толерантність збудує мости єдності, взаєморозуміння поваги як між народами так і між конкретними людьми.

Стан наукової розробки теми дослідження. У сучасній науці є сукупність знань, необхідних для постановки і вирішення досліджуваної проблеми. Проблема толерантності надана в філософських, соціальних, психолого-педагогічних, політичних, етнологічних дослідженнях. Важливими в аспекті нашого дослідження є осмислення

толерантності як: цінності (Б.С. Гершунський, В.А. Лекторський), морального ідеалу, в якості основних її характеристик (П.П. Ніколсон), соціального явища, що визначає між групові взаємини (В.В. Шалінін та ін); соціального пізнання і міжгрупової взаємодії (Г.М. Андреева і ін); соціальних установлень і аспекту трьох компонентів її структури (поведінкового, емоційного, когнітивного) (Н. В. Недорезова), складного соціально-психологічного феномену (Б.Г. Ананьєв, Г.М. Андреева, О.Г. Асмолов, О.О. Бодальов, В.А. Лабунська, Т.П. Скрипкіна), загальні проблеми формування толерантного світогляду (Б.І. Хасан та ін.), форми терпимого, толерантного і нетерпимого (Є.Ю. Клепцова), основи міжкультурної комунікації (К.П. Краківський та ін.)

Мета: обґрунтування принципів, норм і правил соціальної толерантності як основа громадянської злагоди, суспільного розвитку та чинника окультурення соціуму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема толерантності охоплює усі сфери суспільного життя нації – соціальну, релігійну, політичну, особистісну, міжгенічну. Етимологія слова **“толерантність”** походить від латинського *tolerantia* – терпимість, тобто здатність утворювати і підтримувати спільність з людьми, які відрізняються у певному відношенні від переважаючого типу. Толерантність – це протилежність ворожості, антипатії, ненависті. У різних мовах залежно від історичного досвіду народів загальний зміст поняття толерантності має різні смислові відтінки: в англійській мові толерантність – “готовність і здатність без протесту сприймати особистість або річ”; у французькій – “повага свободи іншого, його способу мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів”; у китайській – бути толерантним означає “дозволити, допустити, виявляти великодушність стосовно інших”; в арабській – це “прощення, поблажливості, м’якості, поблажливості, співчуття, прихильності, терпіння... расположенність до інших”; у перській – “терпіння, терпимість, витривалість” [2, с. 5-6].

У соціальній психології толерантність (від лат. *Tolerantia* – терпіння) – це перш за все якість особливе, що йде від самої людини, відношення, атитюд (повага, прийняття, розуміння-визнання – це три компоненти атитюду), потреба, цінність, норма, погляд чи переконання; разом з тим, це й морально-етична категорія, яка формується суспільством (обов’язок). Пусковий механізм появи і прояву толерантності – це виявлення відмінностей між людьми, групами, державами, культурами і спосіб реагування на них (війна або мир). Психологічні якості, котрі забезпечують толерантність, – це всі можливі форми самовираження людей, що допускають чи обмежують паритетність прояви соціальних відмінностей (вільно це робиться чи ні) [1, с. 49].

Організація Об’єднаних Націй оголосила 1995 рік роком толерантності. В рамках його проведення державами-членами ЮНЕСКО була прийнята “Декларація принципів толерантності”, що містить такі визначення цього поняття: повага, прийняття та правильне розуміння багатого різноманіття культур, форм самовираження та самовиявлення людської індивідуальності; політична й правова потреба; активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини. В ній зафіксовані головні рівні упровадження принципів толерантності – особистий, державний, соціальний. Особливе значення тут надається функціонуванню принципів толерантності на рівні держави, де толерантність означає дотримання неупередженого законодавства, правопорядку і судово-процесуальних та адміністративних норм. Крім того, толерантність також вимагає надання кожній людині можливостей для економічного і соціального розвитку без будь-якої дискримінації. В Декларації запропоновані і шляхи досягнення поставлених перед державою завдань. Це: ратифікація і виконання існуючих міжнародних конвенцій про права людини; розробка законодавства, здатного забезпечити в суспільстві рівноправні підходи і рівність можливостей для всіх груп і окремих людей [3, с. 20-23].

Культура толерантності – багатозначне поняття і йому, як і феномену культури, непросто дати вичерпне визначення. У культурі толерантності є дві константи, на основі яких її можна класифікувати: 1) як набутий досвід лояльної взаємодії спільнот з будь-якою інакшістю (константа “результат”); 2) як поточну діяльність — взаємодія спільнот на основі терпимості до будь-якої інакшості (константа “процес”). Толерантність як “досвід-результат” і як “діяльність-процес” перебувають у діалектичному зв’язку: одне доповнює інше, одне “підказує” іншому, “як краще” і “що краще”.

О.Я. Шаюк виділяє такі компоненти толерантності:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент, що пов’язаний із глибоким освоєнням терпимості до загальнолюдської цінності або іншої філософсько-етичної чи релігійної концепції, де проголошуються й приймаються до дії смисли добра, ненасильства, терпіння, смиренності. Мотиваційне поле становитимуть мотиви допомоги, співробітництва, любові, поблажливості, поваги.

2. Когнітивний компонент, що є проміжною ланкою між установкою та поведінкою, тобто визначає те, як сама особистість сприймає ситуацію, яким чином організовує пізнання світу та навколишніх.

3. Емоційно-вольовий компонент, що полягає в умінні переборювати дратівливість, демонструвати витримку, самоконтроль і саморегуляцію, а при роботі над собою виявляється в емпатії, любові, інтересі та повазі до інших.

4. Конативний компонент, що виявляється через конкретні діяння студента як суб’єкта, будь-які реальності вибудовуються у цілісний смисловий ряд, у його самобутню життєву концепцію чи програму перспективних дій.

5. Рефлексивний компонент, що характеризує здатність особистості до перебудови неадекватних установок, ставлень, конструктів; спроможність до соціально унормованої поведінки [4, с. 28-65].

Отже, однією з ефективних умов та оптимальних шляхів вирішення багатогранної проблеми толерантності як основи громадянської злагоди суспільства є виховання цінностей терпимості, взаємоповаги, готовності до міжкультурної взаємодії, тобто виховання у громадян толерантності. А це означає що люди будуть більш лояльними, терпимими до чужих позицій, цінностей, культур, найдуть шляхи взаєморозуміння, пошуку взаємоприйнятних компромісів, тобто толерантність збудує мости єдності, поваги як між народами, так і між конкретними людьми.

1. Бардиер Г.Л. Социальная психология толерантности. – СПб.: Питер, 2005. – 359 с.

2. О смысле понятия “толерантность” // Век толерантности. – 2001. – №1. – С. 5-6.

3. Декларація принципів толерантності, затверджена резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року // Бібліотека і закон. – 2003. – № 15. – С. 20-23.

4. Шаюк О.Я. Особливості психологічної структури професійної толерантності майбутніх економістів // Психологія і суспільство. – 2011. – №3. – С. 28-65.